

KRAJA ŽIVOSREBRNE RUDE IN KAZNOVANJE TATOV IZ LOŠKEGA
GOSPOSTVA

Ko sem v fondu Rudnika živega srebra Idrija, fasc. 873, zasledila dokument, kako so tatove živosrebrne rude in tudi živega srebra samega kaznovali z izmaličenjem obraza z žarečim železom, me je zanimalo, koliko tega se je dejansko zgodilo tudi v praksi. Moram reči, da take kazni pri obsodbah nisem zasledila, iskanje pa me je napeljalo, da sem se začela ukvarjati s to temo. Gradiva sicer ni tako malo; vendar po večini govori bolj o tem, kako je bila ta nedovoljena trgovina preganjana in kako je kljub temu ta posel lepo cvetel in so mnogi s tem zaslužili kar lepe denarce. Nekateri so se tudi po več let izmikali roki pravice. Poudariti moram, da je bila ta nedovoljena trgovina dokaj dobro organizirana in kljub množici udeležencev dobro skrita.

V tem sestavku bom predstavila sodne obravnave največje tatvine živosrebrne rude, ki so potekale v letih 1778 in 1779. Obstajata dva fascikla, v katerih so shranjeni zapisniki ovadb in sodnijskih zasliševanj v letu 1778 ter sodnijskih zasliševanj z izrekom sodbe v letu 1779.¹ V teh zapisnikih je veliko podatkov o povezavi tihotapcev iz loškega in kameralnega (idrijskega) gospostva.

V loškem gospostvu sta meščanom temeljni vir za preživljanje pomenila obrt in trgovina. V 16. stol. je cvetelo zlasti lončarstvo, kar je bilo v tesni povezavi z rastočim pomenom idrijskega rudnika. Z žganjem živosrebrne rude je bil rudnik vezan na dobavo glinastih vrčev²; od loških lončarjev je kupil od 20.000 do 60.000 loncev letno³. Tako so se krepile vezi na višji in tudi na nižji ravni ter po legalni in ilegalni poti. Prebivalci loškega gospostva so ugotovili, da je z nedovoljeno trgovino in potem tudi s samim žganjem živosrebrne rude mogoče izboljšati osebni proračun. To so delali toliko časa, dokler jih ni dosegla roka pravice, ki jih je poučila, kako je s to stvarjo. Jasno in glasno jim je bilo povedano, da zanje prav tako velja 13. člen karolinškega rudarskega reda za idrijski rudnik, ki ga je izdal nadvojvoda Karel 6. aprila 1580, kot za podložnike in rudarje kameralnega gospostva. Po prevodu g. M. Verbičeve se ta člen glasi takole:

Nobene rude se ne sme prodati ali odnašati

Ne sme se kupovati ali prodajati nobenega živega srebra, cinobra, neočiščene ali očiščene rude bodisi pri jamah ali pri žgalnicah, ali jo kamorkoli odnašati in si jo skrivoma prilaščati. Kdor pa to napravi, prav tako kdor vedoma to dovoli narediti ali je pomagal napraviti, bo strogo kaznovan s smrtno kaznijo in odvzemom premoženja.⁴

Tako so se začele prve aretacije. Pri Višjem rudniškem uradu so ustanovili zasliševalno komisijo (K.K. Verhörs Commission), ki so jo sestavljali rudniški uradniki Karl pl. Gariboldi, Bernhard Schaiber, Ignatz pl. Passetzky, Anton Leitner in Joseph Enhuber, ki je vse zapisoval. Tu naj omenim, da je rudnik imel svojega rudarskega sodnika od leta 1509. Prvi rudarski sodnik je bil Viljem Neumann. Čuval je pravice

posameznih rudarskih družb, jim sodnijsko zapisoval deleže, razsojal spore med družbami in rudarji in pazil, da se je redno odvajala desetina pridobljenega živega srebra. Po letu 1732 so sodnijsko oblast prenesli na rudarskega oskrbnika (Verweser). Dejansko pa je sodnikove posle opravljal poseben uradnik – justicijar. Najbolj znan je bil Jan Karl pl. Gariboldi, ki je deloval od l. 1752 do 1793. Ti sodniki so skrbeli samo za rudniške posle. Za vse druge zadeve je bilo pristojno Deželsko sodišče v Tolminu. Po letu 1689 pa so vse posle poverili idrijskemu rudarskemu sodniku, le kriminalne zadeve so obravnavali še na tolminskem deželskem sodišču (Landgericht).⁵ Zasliševalna komisija je zaslišala 55 ovadenih oseb. V primerih, ki jih niso šteli za pomembnejše, so manjše kazni kar izrekli, primere, ki so jih ocenili za težje (crimini maiore), pa so predali krvnemu sodniku iz Gorice. Sodne obravnave so se začele meseca marca 1779 in jih je vodil krvni sodnik Josip Locateli pl. Gibellini z adjunktom Antonom Cominijem, prisostvovali pa so rudniška uradnika Karel pl. Gariboldi in Ignatz pl. Passetzy ter Jozepf Enhuber kot zapisnikar. Razprave so se končale 23. oziroma 24. novembra 1779, ko so bile izvršene obsodbe.

V arhivu Rudnika živega srebra Idrija obstaja dokument, ki govori o sami izvršitvi obsodb.⁶ Dokument, ki ga bom na kratko predstavila, je bil napisan 30. novembra 1779, ko je Višji rudarski urad v Idriji (Berg Oberamt in Idria) c.k. Dvorni komori – Novčnemu in rudarskemu kolegiju na Dunaj (K.K. Hofkammer in Munz und Bergwesen) poslal poročilo o tej izvršitvi.

22. novembra 1779 je prišel v Idrijo deželni svetnik in krvni sodnik iz Gorice Josip Locateli pl. Gibellini in naznanil obsodbe, ki so bile izvršene 23. in 24. novembra 1779.

Glavni obtoženci so bili Jožef Ambrožič iz gospostva Loka, Luka Bizjak iz gospostva Tolmin, Tomaž Bonča in Anton Pivk iz kameralnega gospostva Idrija. Ti so bili obsojeni na smrt z obešenjem. Ko jim je krvni sodnik prebral obsodbe, so jih odpeljali v grajske zapore, vsakega v svojo celico, in jim omogočili še zadnji pogovor z duhovnikom. Na gradu so izobesili rdečo zastavo. Na nekem prostoru ob cesti, ki pelje proti Spodnji Idriji, so na desnem bregu Idrijce postavili vislice. Mimo tega prostora so imeli prestopniki uhojeno pot, po kateri so tihotapili živosrebrno rudo. To naj bi bil opomin vsem drugim, če bi se kdajkoli ukvarjali s čim podobnim. 26. novembra 1779 so vsem prestopnikom ob 8. uri zjutraj še enkrat prebrali obtožnico, nato pa so vsakega posebej z vozom v spremstvu večjega oddelka idrijske rudarske milice odpeljali na vešala. Obsodbo je izvršil goriški rabelj. Po eksekuciji so se znova zbrali na grajskem dvorišču, kjer so zbrane še enkrat posvarili pred tatvino.

Kot sem že omenila, je bil to največji sodni proces pri idrijskemu rudniku, v katerem je bilo zaslišanih 55 osumljencev in od tega jih je bilo 26 postavljenih pred goriškega krvnega sodnika Locatelija. Ta je 11 osumljencev oprostil vsakršne kazni, 9 prestopnikov je bilo obsojenih na javna dela pri rudniku (ad labores publicos) za 10 ali manj let, preostalim pa je bil za nekaj let ali celo za vedno prepovedan vstop na idrijsko območje. Rudniško vodstvo se je takoj pritožilo na obsodbe 9 prestopnikov, češ, da le-ti ne morejo delati skupaj s poštenimi rudarji. Poleg tega pa je rudniški pobiralec davkov Anton Kavčič že septembra 1779 podal finančno poročilo o dveletnem procesu. Vzdrževanje prestopnikov med sojenjem je znašalo 3168 florintov, 58 in 1/4 denaričev. Dvorna komora jim je povrnila 3000 florintov stroškov.⁷ Od Dvorne komore so zahtevali, naj dovoli izgon prestopnikov v Trst. Ta jim je to dovolila. Višji rudarski urad se je vse potrebno dogovoril z grofom Zinzendorfom, tržaškim guvernerjem. Grof Zinzendorf je sprejel vseh 9 prestopnikov, ki so bili obsojeni na javna

dela, in sicer samo za čas trajanja kazni. Zagotovil pa si je tudi, da je za njihovo tedanjo oskrbo skrbela Rudniška uprava in da prestopniki ne morejo nič zaslužiti v tem času.⁸ Višji rudarski urad je to svojo zahtevo podkrepil tudi s primerom, da je bil Jožef Ambrožič, ki so ga po tem procesu obesili, že leta 1761 obsojen na pet let javnega dela (per quinquenium ad labores publicos). Na kratko samo nekaj o tem primeru: Jožefa Ambrožiča, ki bo tudi v nadaljnjem imel glavno vlogo, so januarja 1761 zaprli zaradi večletnega ukvarjanja s prepovedano trgovino z živosrebrno rudo in njenim žganjem. Rudniška uprava ga je predala Deželni pravdi v Tolminu. Tukaj so ga obsodili na pet let javnega dela s takojšnjim izgonom iz dežele.⁹ Dokončno potrditev so dobili namreč tudi z Dunaja, od Dvorne komore, ki je dovolila, da je kazen odslužil v Karlovcu na Hrvaškem.¹⁰ Med drugim je bilo v zasliševalnem zapisniku tudi zapisano, da je bil obsojen na pet let težkega dela (Schanzearbeit).

V nadaljevanju se bom omejila samo na tihotapce živosrebrne rude, ki so bili iz gospostva Loka. Zaslišanih je bilo 18 (osemnajst), dva sta bila obsojena na smrt z obešenjem. V naselju Davča, gospostvo Loka, so leta 1778 pri Jožefu Ambrožiču, vulgo Žagarju, naredili hišno preiskavo. Ambrožič je bil rojen v Davči in je tu tudi živel. Star je bil okoli 60 let. Bil je kočar in se je ukvarjal s platnarstvom. Po prestani kazni (kar sem opisala že prej) v karlovški trdnjavi, se je vrnil domov. Začel je spet obdelovati zemljo, ki pa ni dajala dovolj zaslužka. Znova se je začel ukvarjati s trgovino s platnom in nedovoljeno trgovino z živim srebrom. Ob preiskavi so našli pri njem 134 unč živosrebrne rude, 22 lotov cinobra in za 37 goldinarjev in 25 denaričev blaga (13 retort, jamsko svetilko in različne vrste tkanin). Dobavitelje živosrebrne rude je plačeval ali z denarjem ali pa s slanino, sukancem in tkaninami. Omenim naj, da je za eno unčo rude plačeval 2 groša ali pa 20 soldov. Zaradi boljše predstave naj povem, da je ena unča tehtala približno 35 gramov. Po lastnem opisu, je Ambrožič rudo žgal v gozdu, četrť ure stran od svoje hiše. Tam je imel kamnito peč z dvema retortama, eno večjo in eno manjšo. Zanimivo pri tem je, da sta Polanec in Kodermač Ambrožiča oskrbovala z retortami, ki sta jih kupovala na Bledu (aus Ober Krain). Podstavke (Vorlagtegel) pa je Ambrožič kupoval v Železnikih na trgu pri nekem lončarju. Ko je peč napolnil, je žgal tri do štiri ure. Navadno je žgal jeseni, en mesec ali pet tednov, dvakrat na dan, enkrat zgodaj zjutraj in drugič popoldan. Kot je povedal, je sam v teh dveh letih pridobil približno 45 do 50 unč živega srebra. Pri žganju rude sta mu pomagala Luka Kodermac iz Železnikov in Štefan Polanec, ki je bil sicer iz Idrije, a se je preselil v Železnike. Po navadi so to počeli skupaj dvakrat tedensko. Nato je Ambrožič živo srebro prodajal nekemu Italijanu, unčo po 4 sedemnajstine (srebrni denar s številko 17), nekaj pa tudi Gregorju Šaulu iz Lazca pri Cerknem – za 10 unč je hotel dva dukata.

Da so lahko žgali rudo na črno, so morali imeti tudi veliko zanesljivih dobaviteljev. Mreža je bila dobro organizirana in velikokrat je ruda prišla v prave roke šele po drugem ali celo več posrednikih. Naštela bom dobavitelje, ki so iz loškega gospostva, in vsakega tudi opisala. Omenim naj, da je pri dobavljanju rude sodeloval tudi Ambrožičev sin Pavel. Glede na to, da ni sodnega zapisnika o njem, menim, da ni bil v kazenskem postopku.

Primož Eržen je bil rojen v Ledinah, ki so spadale pod žirovsko faro v gospostvu Loka. Star je bil približno 40 let. Bil je gostač pri cerkvi sv. Janeza v Oslici (Oselici), brez poklica, zato je poleti delal na polju, pozimi pa se je med drugim ukvarjal z nedovoljeno trgovino z živim srebrom. Po njegovih izjavah je bil v to nevede poteg-njen. Starega Žagarja je spoznal pri nekem platnarju v gostilni v Oslici, ko ga je

nagovoril s prošnjo, da bi zanj nekaj tovoril. Rekel mu je, da je že star in ne more več toliko delati. Erženu je obljubil dober zaslužek, zato ga ta niti ni spraševal, kakšen je tovor. To je odkril šele sčasoma, vendar ni odnehal, ker je zaslužek omilil njegovo revščino. Za vsak tovor mu je obljubil približno 3 florinte 17 denaričev, vendar mu je dajal povečini obleko, ki mu jo je odšteli od obljubljenega zaslužka. Žagar mu je kasneje povedal, da to rudo, ki mu jo prinaša, tudi sam žge. Eržen je tovoril rudo, ki so mu jo iz jame prinašali Štefan Vrišer in Luka Bizjak iz tolminskega gospostva ter Andrej Beričič iz Poljanske doline. Vsi so bili zaposleni kot rudarji pri rudniku. Kasneje je sam preizkusil svojo trgovsko žilico in je prodal 17 unč živosrebrne rude čevljarju Štefanu Polancu. Preiskovalni komisiji ni zaupal, kakšen je bil izkupiček. Eržen je dobival rudo pri žgalnih pečeh, skrivaj so mu jo dajali rudarji. To je potem tovoril do mlina na Vrhčev (danes je tu kmetija Na Lužniku) ali pa sta ga Žagar in Štefan Vrišer čakala pri mostu pri cerkvi sv. Križa v Idriji. Pri tovorjenju pa sta mu večkrat pomagala Luka Bizjak in Pavle Ambrožič (Žagarjev sin). Na teh dveh mestih je torej tekla predaja in prodaja rude. Primoža Eržena so 8. maja 1778 zasačili in aretirali ob žgalnih pečeh (in loco delicti). Predan je bil sodnim oblastem, vendar iz sodnih zapisnikov ni razvidno, kakšno kazen so mu dosodili.

Andrej Beričič, star okoli 40 let, je bil iz Poljanske doline. Po poklicu je bil kamnosek. Preselil se je v Idrijo in se zaposlil pri rudniku kot rudar. Stanoval je kot podnajemnik pri rudarju Luku Jerebu. Bil je eden od rudarjev, ki so oskrbovali Primoža Eržena in Žagarja z rudo; skrivaj jo je odnašal iz jame do žgalnih peči. Pred sodišče je bil postavljen zaradi nedovoljene prodaje smodnika, ki ga je privarčeval pri delu v rudniku.

Že prej sem omenila Luka Kodermača. Njegovo prvo ime je bilo Lovrenc Šušnik, vzdevek pa Kodermač. Star je bil 45 let, rojen v Smolevi, gospostvo Loka. Živel je v Železnikih, kjer je bil gostač pri nekem čevljarju z vzdevkom Kopčaver (Bartlme Kopčava). Po poklicu je bil oglar in je žgal oglje za fužinarske kovače. Kodermaču žganje živosrebrne rude ni bilo neznano, saj sta jo skupaj s Štefanom Polancem žgala na Blegošu, še preden sta se spoznala z Žagarjem. Kodermač je Žagarja sprva oskrboval z lesom in rudo, pozneje pa se mu je pridružil še pri žganju, o čemer je že tekla beseda. Aretirali so ga, ko je nesel rudo Žagarju, in sicer v gozdu Kokonak (Rakonak; Racovnik?) pri Železnikih. Kodermača je z rudo oskrboval rudar Valentin Filipičič. Kakšno kazen je zaslužil, v zapisniku ni zapisano.

Štefan Polanec je bil star 65 let, rojen sicer v Spodnji Idriji, vendar se je preselil v Železnike. Bil je gostač pri Simonu Miheliču z vzdevkom Kamč. Po poklicu je bil čevljar. Aretiran je bil zaradi nedovoljene trgovine z rudo. V ta posel je zašel povsem po naključju. Ko je nekemu popravil čevlje, mu je ta dal za plačilo živosrebrno rudo, rekoč, naj to proda in bo dobil denar. Ko je ugotovil, da gre ruda dobro v promet, se je začel s tem načrtno ukvarjati. Kasneje jo je tudi sam žgal na Veharšah, kjer je imel žgalno peč skupaj z nekim Resoso iz Kamnika; žgala pa sta rudo le vsak zase. Med svojim nečednim poslom se je spoznal z vsemi pomembnejšimi osebami v tihotapski verigi, ki so vzdrževali stike med rudarji in podložniki vseh treh mejnih gospostev – kameralnega, loškega in tolminskega.

Pavle Bizjak je bil star 55 let, rojen v Žireh, kasneje pa se je preselil v Plužne, ki so bile v tolminskem gospostvu. Po poklicu je bil krovec in polagalec skodel. Ukvarjal se je tudi s trgovskimi posli. V Idrijo je prihajal prodajati sadje. Ker je vedel, da se lahko v Idriji na črno dobi živo srebro, je začel pri svojih kupcih poizvedovati za to dragoceno kovino. Prišel je v stik z rudarjem Tomažem Lampetom, ki mu je dobavljal

rudo v zameno za tobak. Bizjak je v času zasliševanj v zaporu 1778 zbolel in še istega leta umrl. Tako se umnim glavam sodnikov ni bilo potrebno ukvarjati s tem, kakšno kazen si je zaslužil.

Matevž Beričič je bil star 32 let. Rojen je bil v Dobravlah v loškem gospostvu (v virih je nesporno napisano Dobravle, vendar nisem mogla ugotoviti, kje točno je ta kraj na škofjeloškem območju). Po poklicu je bil kamnosek in je delal kot rudar pri rudniku. Po njegovih trditvah je samo enkrat prodal 5 ali 6 unč živosrebrne rude Štefanu Polancu, da bi mu naredil nove čevlje. Rudo je prinesel iz jame, tam je delal stopnice in so nastajali okruški, ki so vsebovali živo srebro. Sodnik Karel Gariboldi mu tega ni štel za tako zlo, zato je bil izpuščen iz zapore z opozorilom, naj tega ne počne več, in v treh dneh je moral zapustiti Idrijo.

Da je bilo živo srebro zanimivo za ljudi vseh starosti, je dokazal devetdesetletni Miha Dauč (ali Dauš) iz Davče. Aretiran je bil, ker je enkrat samkrat kupil nekaj živega srebra. Ker se sicer ni ukvarjal s to vrsto trgovine, so ga izpustili iz pripora s tem, da se ne sme več pojaviti v Idriji.

Gašper Derlink, po domače Potočnik, je bil star 30 let. Doma je bil iz Leskovice, kjer je imel kmetijo in gostilno. Po njegovih izjavah, so se v njegovi gostilni zbirali tihotapci živosrebrne rude. Tam so jo tudi začasno hranili. Sam se ni nikoli ukvarjal s prepovedano trgovino, je pa vse to spremljal, zato je bil kaznovan s plačilom 70 florintov globe.

Jernej Jemec je bil star 48 let, doma iz Davče. Ukvarjal se je s tovorjenjem živega srebra za potrebe rudnika. Pri tem je včasih nekaj živega srebra ukradel in ga skril, potem pa ga prodal zetu Jožefa Ambrožiča, Janezu Podobniku. Vrednost ukradenega blaga je znašala 29 florintov, 53 krajcarjev in 3/4 denaričev, zato je moral te stroške povrniti.

Štefan Žakelj je bil doma iz Žirov. Bil je gostač pri Matevžu Mravljetu v Žireh, kjer je delal kot kmečki delavec. Sebi v veselje in v zabavo drugim je rad še kakšno zagodel na gosli. V njegovi ovadbi je zapisano, da je nekega dne prišel z nekim Jurijem iz Vreznice (Breznice) v gostilno Pri Skvarču v Spodnji Idriji. Tam sta se sestala z nekim Matevžem (verjetno Beričičem). Po pripovedovanju ljudi naj bi od njega dobila živosrebrno rudo. Žakelj je sicer potrdil, da je bil z Jurijem v Spodnji Idriji, vendar je zanikal, da bi dobil rudo. Mimogrede naj na tem mestu omenim še gostilno Pri Skvarču. Ta gostilna je omenjena v številnih zapisnikih, zato se da sklepati, da so se tu zbirali tihotapci in se dogovarjali o nečednih poslih. Vse to je moral vedeti tudi gospodar Franc Skvarča, ki je bil med drugim župan v Spodnji Idriji. Ko so ga zaslišali skupaj z Žakljem, o njem ni povedal nič obremenilnega, zato so Žaklja izpustili iz pripora. Rudniška zasliševalna komisija je Skvarči očitala, da je molčal in teh stvari ni naznanil oblastem. Zaradi njegove molčečnosti so ga za kazen odstavili s položaja župana.

Martin Mlinar, z vzdevkom Hamc, je bil star 70 let. Rojen je bil v Žireh. Stanoval je pri Martinu Jurjavčiču na Vrsniku kot podnajemnik. Po poklicu je bil krojač. Med zasliševanjem je priznal, da je Matevžu Stoparju nosil smodnik, ki mu ga je prinašal rudar Miha Ragnus iz Idrije. Priznal je, da je že pred dvajsetimi leti ukradel nekaj živega srebra in kupčeval z nekim Blažem Kraljem iz Ljubnega (Maria Laufen) na Gorenjskem. Kot zanimivost naj omenim, da so mu izrekli kazen, naj vso škodo plača z denarjem ali pa naj jo odplača z javnim delom na cesti. Kako se je odločil, ni znano.

Janez Rasp iz Žirov je bil star 66 let. Bil je gostač pri gostilničarki Mariji Kameršek v Žireh, kjer je pomagal pri dnevnih delih. Obtožen je bil, ker je živosrebr-

no rudo skupaj z Jurijem Demšarjem, prav tako gostilničarjem iz Žirov, tovoril za Jožeta Jurmana. Po trinajstih dneh pripora so ga izpustili, ni pa se smel več prikazati v Idriji.

Janez Jesenko je bil star 70 let, rojen v Žireh. Pri Janezu Gantarju v Prekancah (verjetno Brekovice) je bil gostač. Obtožen je bil zaradi nedovoljene trgovine s smodnikom. Ker tega ni delal v večjem obsegu, je moral za kazni plačati stroške bivanja v priporu in ob odpustu so mu prepovedali vstop na idrijsko območje.

Zadnji od zasliševancev na tem procesu iz loškega gospostva je bil Jurij Demšar z vzdevkom Spick (Špik) iz Žirov. Imel je kajžo in gostilno. Ker mu ta očitno ni prinašala dovolj denarja, je na črno tovoril še živosrebrno rudo v Selca. Rudo je dobil na Veharšah, pri rudarjih v Zoisovih rudnikih železa. Demšar je namreč povsem legalno tovoril železovo rudo v Škofjo Loko. Na Veharšah je spoznal tudi dva idrijska rudarja, Jožeta Jurmana in Matevža Stoparja, ki sta mu prinašala rudo, ukradeno v rudniku. Ob preiskavi je cesarsko-kraljeva rudniška zasliševalna komisija ugotovila, da je na ta način preprodal 190 unč živosrebrne rude. Za kazni je moral to rudo odplačati in povrniti stroške bivanja v priporu, prepovedan pa mu je bil tudi vstop na idrijsko območje.

O tem sodnem procesu bi se dalo še marsikaj napisati. Predvsem o razvejenosti tihotapske mreže. Kot sem že omenila, je bil moj namen opisati le tihotapce z loškega gospostva, ker so za bralce Loških razgledov zanimivejši.

O p o m b e

¹ *Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL)*, Oddelek v Idriji, Rudnik živega srebra Idrija, fasc. 690, 691– Gerichtsprotokolle.

² Pavle Blaznik: *Škofja Loka in loško gospostvo*, 1973, str. 215.

³ *ibidem*, str. 222.

⁴ Marija Verbič: Karolinški rudarski red za idrijski rudnik 1580, *Idrijski razgledi* XIV, 1969, št. 2.

⁵ Mihael Arko: *Zgodovina Idrije*, Gorica 1931, str. 92.

⁶ *ZAL*, Oddelek v Idriji, RŽS, fasc. 873 – Tatvine.

⁷ *ZAL*, Oddelek v Idriji, RŽS, BR 1779–1780, 24. 9. 1779, fasc. 148.

⁸ *ZAL*, Oddelek v Idriji, RŽS, BR 1779–1789, 14. 4. 1780, fasc. 148.

⁹ *ZAL*, Oddelek v Idriji RŽS, BR 1761–1762, 6. 6. 1761, fasc. 141.

¹⁰ *ZAL*, Oddelek v Idriji, RŽS, BR 1761–1762, 30. 12. 1761, fasc. 141.

QUECKSILBERSTEHLEN UND BESTRAFUNG DER DIEBE AUS DEM
HERRSCHAFTSBEREICH VON LOKA

Der Idrija-Kameralherrschaftsbereich grenzte an den Herrschaftsbereich von Loka. Im Loka-Bereich bedeuteten Handwerk und Handel den Einwohnern eine Grunderwerbsquelle. Das Töpferhandwerk, das entwickeltste Handwerkszweig, was sehr stark mit dem Idrija-Quecksilberbergwerk verbunden. Das Bergwerk war an Tongefäßlieferung gebunden. Die Einwohner im Loka-Bereich erkannten, daß Quecksilber wertvolles Metall ist. Durch verbotenen Handel mit Quecksilbererz und mit dem Tonbrennen konnten sie viel verdienen. Zusammen mit den Kameral- und Tolmin-Untertanen waren sie in einem Schmugglerring verbunden, der 1778 entdeckt wurde. Mit ersten Verhaftungen begann der größte Strafprozeß gegen die Quecksilberdiebe in der Geschichte des Idrija-Bergwerks. Der sechzigjährige Jožef Ambrožič – Vulgo Žagar aus Davča war einer von den Hauptangeklagten. Er wurde zum Tode durch den Strang verurteilt. In sein Geschäft lockte er viele Leute hinein, die er wegen der Erzlieferung brauchte. So machten bei diesem Geschäft auch viele Loka-Einwohner mit. Oft verdienten sie damit nur für ein Paar Schule oder ein Stück Speck. Alle kamen vor den Gorica-Henker, der jedem von ihnen seine gerechte Strafe auferlegte.